

Landlige tekstiler

Fra Himmerland og Kjær Herred

Gitte Nødskov

Landlige tekstiler fra Himmerland og Kjær Herred

fra midten af 1700-årene til midten af 1800-årene

DE BEVAREDE DRAGTEDELE

Mandskjort	59
Skjorte	59
Halsbind	67
Skræppe og hørbind	67
Følde	69
Bukser	71
Næb	77
Brystbånd og veser	78
Tæppe	102
Kjole og kjoler	109
Hovedbeklædning	116
Kildehenvisninger (mandskjort)	122
Farvebilledet	123
Kvindeskjort	138
Skjorte	138
Skræppe	141
Følde	141
Næb	144
Brystbånd	152
Tæppe	152

udgivet af

Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred
Aalborg Historiske Museum
Danske Folkedansere

1992

Bogen er udgivet af:
Danske Folkedansere
Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred
Aalborg historiske Museum, Aalborg 1992
© Gitte Nødskov
ISBN: 87-980257-7-5
Sat med Garamond og trykt hos
Special-Trykkeriet Viborg a-s
Papir: Unomat 100 g
Indbinding: Th. Jensen & Søn, Hjørring
Oplag: 800 eksemplarer

Indhold

Indledning	7
Brug og sammensætning af dragtdelene	10
Kilder til bestemmelse af tøjets alder	13
Modejournaler og portrætmalerier	13
Stofprøvesamlinger	14
Skifter	14
Slægtsbøger	32
Stoffernes oprindelse og videre forarbejdning	43
Bondedagbøger	43
Hjemmegjorte trøjer	46
Købetøjer	53
Kildehenvisninger	57

DE BEVAREDE DRAGTDELE

Mandstøj	59
Skjorter	59
Halsklude	67
Strømper og hosebånd	67
Fodtøj	69
Bukser	71
Nattøjer	77
Brystduge og veste	80
Trøjer	102
Kioler og kofter	109
Hovedbeklædning	116
Kildehenvisninger (mandstøj)	122
Farvebilleder	123
Kvindetøj	135
Særke	135
Strømper og hosebånd	141
Fodtøj	141
Nattøjer	141
Snøreliv	152
Skørter	157

Trøjer	167
Kjoler	178
Forklæder	207
Løslomme	219
Tørklæder	220
Overtøj	234
Hovedtøjer	245
Andre former for hovedtøjer	291
Kildehenvisninger (kvindetøj)	293
Smykker	295
Kildehenvisninger (smykker)	312
Efterskrift	313

Indledning

Hensigten med denne bog er at vise nogle af de landlige tekstiler, der er bevaret i Himmerland og Kjær Herred, og følge dem gennem de skiftende modepåvirkninger fra aristokrati og borgerskab fra midten af 1700-årene til midten af 1800-årene.

Interessen for de landlige tekstiler skyldes, at det er dem, man normalt forbinder med ordet folkedragt. Slår man ordet op i "ORDBOG OVER DET DANSKE SPROG", står der: "Dragt, som er karakteristisk for landalmuen (hos en bestemt nation eller en bestemt provins)". Begrebet er i teorien ikke tidsbegrænset. Det går tilbage i tid, så længe der har eksisteret en landalmue. I praksis vil det dog ikke være muligt at gå længere tilbage end til sidste halvdel af 1700-årene, da materialet før den tid er så spinkelt, at det ikke er muligt at danne sig et troværdigt billede af landalmuens beklædning.

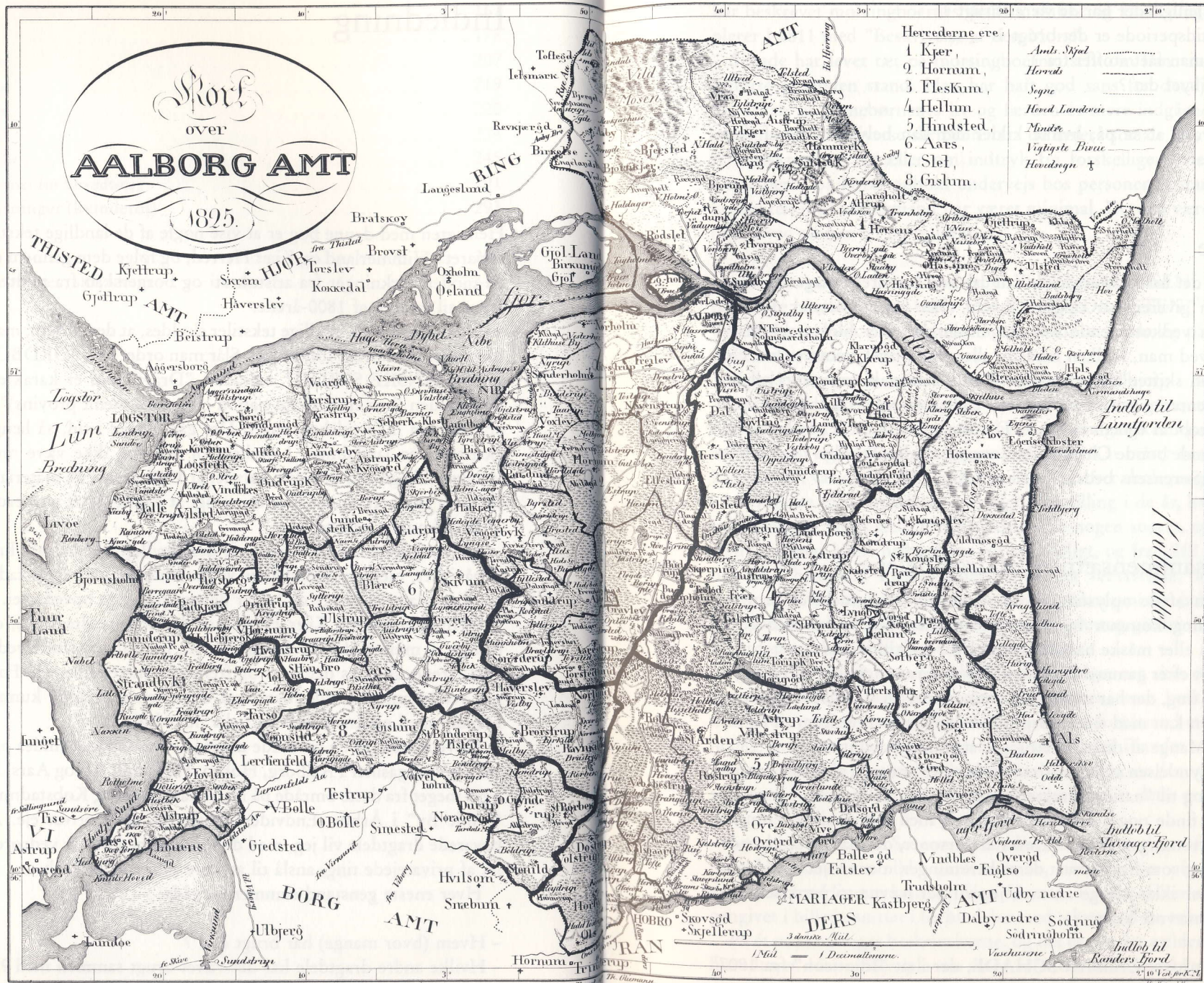
I sidste halvdel af 1800-årene er den landlige klædedragt kraftigt modepåvirket, men for kvindernes vedkommende kan man stadig tale om landligt præg, så længe de bærer de egnsprægede hovedtøjer.

I Himmerland og Kjær Herred er der enkelte dragtdele, der kan gå tilbage til midten af 1700-årene. Når jeg har valgt at slutte ved midten af 1800-årene, skyldes det først og fremmest materialets art. For kvindernes vedkommende ville man også efter denne periode kunne se ældre kvinder med egnens karakteristiske hovedtøj.

Hovedparten af de bevarede dragtdele fra området findes på de lokale museers magasiner i Aalborg, Hobro, Hadsund, Als og Aars. Der er dog også meget fra dette område på Nationalmuseet og Købstadmuseet "Den Gamle By" i Århus. Endvidere findes en del i privat eje. Antallet af bevarede dragtdele vil jeg, med den usikkerhed der er vedrørende antallet af privatejede ting, anslå til at være omkring 600 stk.

Hver eneste genstand rummer en gåde:

- Hvem (hvor mange) har brugt den ?
- Hvilke andre dragtdele har det været brugt sammen med ?

Kort over Aalborg Amt, 1825. Tegnet af Th. Gliemann.

(Aalborg Hist. Museum nr. 7026).

- Til hvilke lejligheder har de været brugt ?
- I hvilken tidsperiode er det brugt ?
- Hvor har man fået stoffet fra ?
- Hvem har syet det ?

Lad os prøve at se på, hvilke kilder der kan belyse nogle af disse spørgsmål.

Brugerne

Hvad angår det første spørgsmål, kan det kun besvares i meget få tilfælde. Selv om giveren har opgivet, hvem tøjet har tilhørt, er det ofte usikkert om vedkommende selv har brugt det eller blot arvet det. I bedste fald ved man, hvilken landsby eller sogn, tøjet stammer fra. Undersøger man skifter fra perioden, vil man erfare, at tøj var værdigenstande, der enten gik i arv til børnene eller blev solgt på auktion, hvor det blev opkøbt af egnens beboere. Det var ingen skam at gå i brugt tøj. Den velhavende bonde Christen Andersen (se side 43) købte f.eks. i 1796 afdøde Jens Sørensens bedste kiol for 3 Rd 10 Sk.

Brug og sammensætning af dragtdelene

Størsteparten af de oplysninger, der findes om dragtdelene brug og sammensætning kommer fra ældre mennesker, der husker tilbage til ungdommen eller måske barndommen, hvor forældre eller bedsteforældre gik klædt efter gammel dragtskik. Disse beretninger er nødvendigvis præget af de ting, der har sat sig fast i hukommelsen – meget er glemt, og interviewer kan med sine spørgsmål lede den spurgte frem til de ønskede svar. Mange af disse beretninger stammer fra slutningen af 1800-årene og begyndelsen af dette århundrede og er prægede af tidens romantiske holdning til ”nationaldragter”, som de blev kaldt.

Skal man finde noget mere nuanceret og med større kildeværdi, må man søge beretninger, der er skrevet af personer, der har levet i bondesamfundet, og som har skrevet deres beretninger, mens tøjet var i brug.

Dem er der ikke mange af, men jeg vil her nævne to personer, som opfylder de nævnte krav.

Den ene er provst CASPAR SCHADE, der i sit ”Idioticon” fra 1807¹